

Ion CAZABAN

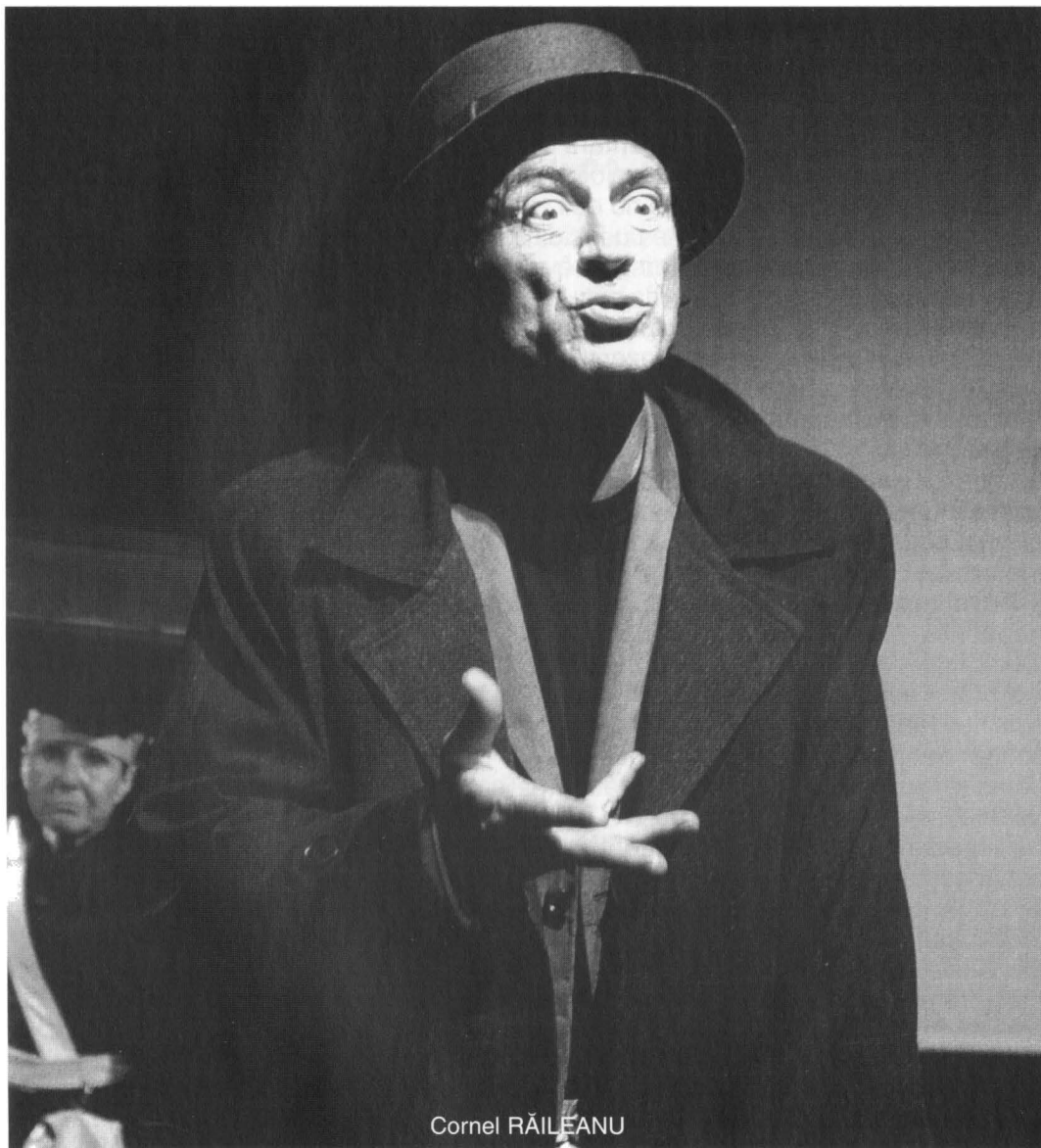
Turda

Imaginaea scenică a visului

Începând din anii '60, Eugen Ionescu își urmărea cu curiozitate visele de noapte. Le relatata public, le insera în articole, căuta chiar o metodă de a le memora mai ușor și mai exact. „Asta poate să-mi folosească – scria el – pentru mesajele primite de inconștient sau din extraconștient și care se vor resuscita a doua zi, ca ființe sau ca peisaje, în conștiința lucidă“ (*Journal et rêves*, în *Revue des Deux Mondes*, aprilie 1986). Visele sale sunt de obicei dependente de amintiri, cu tot apanajul lor de stări și sentimente mai mult sau mai puțin lămurite. Despre ele și despre faza onirică în care va intra dramaturgul, citim pagini deosebit de competente, analizând *La Dynamique théâtrale d'Eugène Ionesco*, în volumul datorat lui Paul Vernois (Paris, 1991). Printre altele, se menționează un articol publicat de Ionescu în *Lettres françaises* (februarie 1966), articol cunoscut, probabil, la vremea lui. Dar atunci nu aveam cum să știm că el conține schema unei viitoare piese, **Omul cu valizele**, prezentată în premieră pariziană abia peste nouă ani. „Visez o călătorie – consemna Ionescu –, puntea întunecată a unui vapor enorm...“ Și cum se întâmplă în vise, ceea ce ne apare poate să pară imediat altceva, se schimbă sau îl percepem altfel, cu voia noastră obscură: „Nu, nu este o punte de vapor, sunt marile cheiuri ale gării maritime...“ Din acel vis, se va contura și accidentul pomenit permanent în piesă: „Nu vom putea face această călătorie, pentru că una din cele trei valize s-a rătăcit“. Analiza lui Paul Vernois relevă angoasa din profunzimea visului ionescian, „obsesiile traumatizante“ care-l determină. Dramaturgul era încredințat că, în vis, aceste obsesii „se lasă întrevăzute mai bine decât în oricare stare existențială“. De unde și interesul său pentru manifestările onirice ale subconștientului dezvoltând ceea ce altfel se trece sub tăcere, se ameliorează aparent, se rezolvă formal. Sunt obsesii care se explică treptat, privind relațiile sale inevitabile cu familia, cu țara sa, cu lumea timpului său. Cu el însuși. Călătoria în țara demult părăsită, schimbată grotesc de regimul politic instaurat acolo, provoacă un acut proces lăuntric. Drumul Omului / Bărbatului spre „căsuța albă“ (titlul unei romane interbelice), reînvierea amintirilor din copilărie, sunt mereu tulburate de interdicții și, în egală măsură, de „sentimentul vinovăției și remușcării“. În succesiunea onirică a momentelor, intervenția adesea ostilă, agresivă, a altor personaje, menține și accentuează acest sentiment. Punându-și visele în pagină, Ionescu se examinează pe sine și se mărturisește.

Pierderea valizei (despre care Vernois crede că „deținea răspunsuri la probleme metafizice“, dând, deci, ocazia unei apropieri comparative de frământările Bărbatului din *Scaunele*), valiza dispărută va fi, tot mai vizibil, semnul unei absențe insolubile, într-o lume pervertită, lipsită de bucurii reale. Absența obiectului necesar agravează senzația unui gol fără leac. Este un accident neplăcut, deloc imposibil, după care vom sesiza mai precis neliniștea Omului (totodată, a dramaturgului), alunecând oricum mai departe, în cealaltă călătorie, în timp...

Visul și amintirile nu sunt combinate printr-o „juxtapunere întâmplătoare“, ci se află într-o legătură elaborată, conștientă de necesitatea acuzării regimului totalitar. O importantă parte a piesei este dedicată unui coșmar – „capcana statului

Cornel RĂILEANU

polițienesc în care primul Bărbat se zbate disperat". *Omul cu valizele* este o piesă onirică și lucid politică. Valiza va rămâne definitiv pierdută, la fel ca orice posibilitate de a reveni la starea idilică din trecut, de a retrăi imaginile păstrate în suflet. Identitatea Bărbatului ori conținutul adevărat al cuvintelor sale se pierd ca un obiect oarecare, o valiză de pildă. Textul oniric reține absurdul unor realități umane, ajunse la forme de descompunere morală incredibile (ulterior, preluate și extinse în piesele altui dramaturg, Matei Vișniec).

Pentru Eugen Ionescu, scrisul dramatic era: „o mărturie și o construcție. Am ceva de spus. Mă încred în regizor ca el să transmită această mărturie“. Spectacolul lui Alexandru Dabija, *Omul cu valizele*, pe scena din Turda, a fost „o

mărturie“, spectacol construit elocvent în spiritul celor preconizate de autorul piesei. Visul fiind asociat cu proiecțiile filmice, imaginile scenice au fost ordonate în secvențe numerotate și intitulate definitiv, ceea ce introducea o anumită linie lucidă în desfășurarea întregului spectacol. Factura onirică a secvențelor se impune însă din stilistica reprezentării scenice, cu modificări, interferențe și treceri bruște care surprind asemeni celor visate. Toate ni se propun cu imaginea lor schimbătoare, nesigură („poate nu ești...“). Visul este ceva asupra căruia te întrebi, ceva care, acum, se urmărește cu luciditatea celui din sală. Regizorul o știe, unele amintiri incluse visului ionescian („je rêve, je me souviens“) putând fi amintirile sale sau ale noastre. Teatrul din Turda ni s-a părut un loc foarte potrivit pentru montarea acestei piese. Pentru că n-am întâlnit demult un teatru în care să ne întâmpine atât de puternic urmele trecerii, prezența trecutului. Valiza din vis, s-ar fi putut rătăci aici, printre valizele vechi și roase, pe lângă care mergem în foaierea deteriorată de vreme, simțind răcoarea umedă a pereților.

Ca o călătorie, fie și una visată, mereu întreruptă de obstacole, de confruntări, de tensiuni diferite, spectacolul se constituie dintr-o succesiune de întâlniri și apariții, unele neașteptate, insolite, care au nu numai o justificare onirică, dar și dramatică. O dată cu ele, drumul și căutările Bărbatului sunt mai dificile, mai încordate, dincolo de bufonia stranie a unor personaje cu consistență scenică adecvat dozată. Altfel interpretate s-ar denatura aceste apariții de vis care-l năpădesc din toate direcțiile (subconștientului) și-l încorsetează pe Omul călător. Ceea ce se petrece cu el sau înlăuntrul său, acea suită de conflicte, neputințe, adaptări, eschivări, cedări de moment, este modulată fără stridențe de actor (Cornel Răileanu). Grav, uneori disperat, alteori sarcastic, va încerca mereu să scape de obstacolele coșmarului. Starea predominantă este neliniștea, neîmpăcarea cu sine. Omul înțelege acum – sau doar își repetă în vis – nereușita dorinței sale: căsuța albă „a ars, s-a făcut cenușă“ (în orice caz, ar fi fost demolată).

Metamorfozele visului se confundă cu teatralul proteic. Acum, e posibil, cei cunoscuți să fie de nerecunoscut, iar necunoscuții să fie cunoscuți. Visul, teatrul și, să nu uităm, trecerea vremii dau această posibilitate, uneori tragicomică. De teatru, dar și de vis, sunt intrările și ieșirile Mamei, Tatălui, Bunicii (ca o copilă), dar și ale turiștilor, gondolierului cu padelă, japonezei misterioase... Teatralitatea este întreținută de machiaj la vedere („Gata! Nu mă mai recunoașteți!“), de costume burlești sau de scenografia blocurilor de carton decupat. Nu distonează, se asimilează chiar semnificativ, imaginile documentare proiectate, imagini de oraș obișnuit (din Turda de azi sau de ieri).

Regizorul Alexandru Dabija a sesizat faptul că, la Eugen Ionescu, „visul e viață“ și asta nu-i o simplă inversare. Deseori coșmar, obsesiile și angoasele de peste zi, revin în vis. Desigur, dacă ar da șpagă, Omul s-ar putea muta în alt vis! Spectacolul oniric tocmai prin „absurd“, poate deveni o modalitate a „distanțării“, ducând la o „conștiință lucidă“. Spre finalul piesei, am reținut, aproximativ, câteva cuvinte ale femeii: „în mijlocul vieții, în care dormim tot timpul“ – răspunsul paradoxal al Omului fiind: „nu voi dormi niciodată în vis“...

Teatrul oniric al lui Eugen Ionescu este un teatru al visului de veghe.

Teatrul Municipal, Turda – Omul cu valizele de Eugen Ionescu. Regia: Alexandru Dabija. Scenografia: Cristian Rusu. Cu: Cornel Răileanu, Cristina Pardonschi, Anca Dămăcuș, Sebastian Marina, Narcisa Pinte, Leonard Viziteu, Cornel Miron, Ariana Presan, Adrian Cucu. Valizele – obiecte: Andreia Sâmpăleanu Cismașiu.